

כאשר נלמד להלן על יאשיהו, יש לקחת עובדה זו בחשבון. בזמן יאשיהו לא רק הוא עצמו היה נטע בריא, גם הסביבה היתה בריאה לאין ערוך מזו שבימי חזקיהו. עתה עשו חשבון כמה שנים עברו מימי דוד עד ימי יאשיהו? מי יודע כיצד לחשב את החשבון בנקל?

תלמיד: יש לי דרך פשוטה. מפילוג הממלכה עד ימי חזקיהו עברו כמאתים וחמישים שנה. מחזקיהו עד מנשה – שמונים שנה. ימי דוד ושלמה – שמונים שנה. יחד למעלה מארבע מאות שנה.

מחנך: מצויין. רק בדרך קיצורים כאלה אפשר לקבוע בזכרון את התאריכים האלה.

פרק כב

הנושא: אור חדש על יהודה ערב השקיעה.

מחנך: עוד בסוף ימי מנשה, כמו בימי אחז, התחיל לפעול בישראל כוח פלאי של התחדשות. כוח כזה מופיע לפני כל תקופת חורבן והתמוטטות, כדי להכין את העם לימים הקשים, למען לא תאבד תורה מישראל ולא יאבד העם.

תלמיד: זה מפעל ההשגחה או כוח הרצון החפשי של העם?

מחנך: כוח שניהם. יש וההתחלה היא מצד ההשגחה וההמשך הוא מצד הרצון החפשי הקדוש של עם ישראל, ויש שתהליך זה מתחיל מעם ישראל וההמשך הוא מצד ההשגחה. לפעמים הם פועלים כאחד. ראו נא מה משונה הוא המעבר מפרק כא לפרק כב. אני מציע לשמוע את תגובתכם.

תלמיד: פרק כא מסתיים בעבודת גילולים והתרחקות מדרך ה'. פרק כב מתחיל בישרות ובקיום דברי ה' מבלי לסור ימין ושמאל.

מחנך: על ידי מי בא השינוי?

תלמיד: על ידי המלך יאשיהו.

מחנך: על ידי נער בן שמונה שנים? זה לא מסתבר. נלמד יפה פרק זה ונראה באיזה מקום נשארה פינה קדושה שממנה יצאה ההשפעה.

תלמיד: בבית המקדש.

מחנך: בודאי לא רק בבית המקדש, אולם שם היה כנראה מרכז אפילו בימים הקשים ביותר של ימי מנשה, כאשר העמיד מזבחות לקטר לצבא השמים בחצרות בית ה'. בתחילה היו אנשים שהתנגדו לו ונהרגו. אחר כך פעלו האנשים לעצמם, מבלי להפריע למנשה, וגם הוא

לא הפריע להם, ולאחר שחזר מן השבי סילק בעצמו את הפסלים מבית המקדש (דברי הימים ב' לג טו).

עוד בילדותו של יורש העצר יאשיהו הכירו בו כי הוא אדם עליון וטהור. יש אומרים כי מיד לאחר מות אביו כבר היה תחת השפעת עובדי ה', ויש אומרים כי רק לאט לאט הם הצליחו להשפיע עליו. דבר אחד ברור, הוא קבע ללכת בדרכו של מי? ראו היטב בספר.

תלמיד: בדרך ה'.

מחנך: הוא עשה הישר בעיני ה', מפני שהלך בדרך דוד אבי מלכות בית יהודה. כפי הנראה היה ספר שבו כתובות היו הנהגות דוד. היו מלכים שבחרו להם את הספר הזה למדריך בכל דרכי חייהם. כך עשה הנער המלך. יש לדעת כי על כל יורש עצר מוטלת היתה חובת לימוד רחבה מאד בעניינים הנוגעים למלכות, שפות, יחסים עם העמים. בקשר לסדרי המלכות הפנימיים למד מספר דרך דוד ולא סר ימין ושמאל, אבל תורה לא למד.

תלמיד: למה?

מחנך: בגמרא נאמר שאמון אביו שרף ספר תורה, כדי להראות לכל שאינו חפץ בה (יתכן שזאת היתה אחת הסיבות למרד בו). מובן מאליו שלאחר מעשה זה חששו עובדי ה' להכניס ספר תורה לבית המלכות. איש לא יכול היה להיות בטוח כיצד ינהג המלך הצעיר ביחס לתורה, אף כי לפי הנהגתו הכללית כבר אפשר היה לראות כי הוא לא יהיה כאביו, בכל זאת לא העיז איש לדבר אתו על ספר תורה שאביו שרף.

אבל משמים סייעו שהמלך הצעיר בעל הלב הטהור ילמד תורה מן המקור, ולא רק מתולדות הנהגת דוד. ראו מה מבקש המלך הצעיר הזה לעשות בבית המקדש?

תלמיד: מה שמלך צעיר אחר עשה - יהואש שמלך בהיותו בן שבע, גם הוא עשה בדק הבית.

מחנך: השוואה מצויינת. גם יהואש מלך אחר מלכה מרשעת, וגם יאשיהו. אולי תוכל גם לומר כמה שנים עברו מאז?

תלמיד: סדר המלכים מאז הוא - יהואש, אמציה, עוזיהו, יותם, אחז, חזקיהו, מנשה, אמון, ויאשיהו. עתה יש לעשות חשבון כמה שנים הם מלכו.

מחנך: אם נבוא למנות ימי כל מלכים אלה ולצרפם - אנו נתבלבל. אם כן מוטב לזכור מה שנאמר בסדר עולם, שמימי בדק הבית בזמן יהואש עד בדק הבית בימי יאשיהו עברו מאתים ושמונה עשרה שנה. הבית כבר היה ישן מאד. בדק הבית בימי יאשיהו נעשה כשלש מאות ושבעים שנה לאחר שנבנה. עובדי ה' בודאי שמחו מאד בשמעם את התעניינות המלך הצעיר בבית המקדש. תקוותיהם הלכו וגדלו כי אפשר יהיה להשפיע עליו לשוב לעבודת ה' בשלימות. והנה נמצאה ההזדמנות.

בעת התיקונים בבית נמצא מוסתר ספר תורה עתיק מאד. הכהנים ידעו כי המלך לא קרא מימיו בספר תורה, כי מחנכיו חששו להביא ספר תורה לבית המלך, שמא יספר אחד מן השרים הזקנים למלך הצעיר שאביו שרף את הספר שהיה בביתם, וגם הוא יתייחס אליו בחשד. בין כה וכה היה עיקר הלימוד בעל פה, ולא השתמשו בספר תורה ללמוד מתוכו, כשם שגם בימינו אין לומדים מתוכו. (בודאי גם להם היו חומשים בודדים)

עתה החליטו הכהנים להודיע למלך, אגב מסירת דין וחשבון על התיקונים בבית המקדש, על מציאת ספר התורה, שמא יחפוץ המלך לקרוא בו. המלך הסכים.

המהפכה הרוחנית באה מיד. המלך הנמרץ ובעל הלב הטהור עשה מה שלא עשה אף אחד לפניו לטיהור הארץ. הוא רצה לזכות לא רק את עצמו, אלא גם את אבות אבותיו.

תלמיד: אני קראתי שהיה זה ספר דברים בלבד, לא ספר תורה שלם.

מחנך: אינני רגיל לדבר אתכם על הדעות הכוזבות הרבות שיש בעניין זה, כמו בעניינים אחרים. רבים, בעיקר מבין הגויים, מבקשים להכחיש את המקור האלקי של התורה. יש להם דרכים רבות לכך. אחת מהן היא, מה שהזכרת בקשר לספר דברים. אני לא אטפל כאן בדבר זה, אף כי אני נוהג להשיב על כל השאלות הנבונות שלכם, אבל אינני עוסק כאן בדברים פסולים.

כל המפרשים שבידם הפירושים המקובלים והנכונים אומרים שזה היה ספר שלם, שלא היה כלל וכלל דבר חדש לעם, אבל בבית המלכות בתקופה זו הוא היה חדש. המלך הצעיר לא למד בו ולא הובא הספר לפניו אלא עתה מתוך זהירות רבה. להפתעת כולם באה מהפכה בעקבות זה.

תלמיד: עדיין אינני מבין, האם אפשר היה לעשות עם עם ישראל כל מה שהמלך רצה. הנה מחליט מלך אחד לעשות את ישראל ככל הגויים והם הולכים אחריו. שוב בא מלך שני ומבקש להחזירם לדרך ה' והוא מחזיר אותם.

מחנך: יפה שאלת. ראשית כל יש לזכור שבאותה תקופה לא היה מספר בני ישראל גדול כל כך. אמנם עברו כבר כשמונים שנה לאחר גלות עשרת השבטים, והעם התאושש קצת, אבל סוף סוף היו רק שני שבטים שלמים ומעט משאר השבטים. בתנאים כאלה היתה האפשרות שביד המלך להשפיע גדולה הרבה יותר.

העיקר הוא, כי תמיד היו בעם חלקים נאמנים בהחלט לה', חכמים גדולים ונביאים, הם גם התנגדו למנשה, אבל הוא הכניע אותם. הם פנו לצדדים ועסקו בשלהם והמתינו לבאות. כאשר התעורר יאשיהו לתקן את המצב, מצא עוזרים רבים. גם אלה שהתרחקו מה' עשו כן מיאוש בגלל התגברות עובדי האלילים. כאשר בא מלך בעל מרץ ובעל רוח קדושה ודרש מהם לשוב לדרך ה', הם לא התנגדו. כל איש היה מרוצה אילו יכלו לחזור לגדולה של ימי

קדם. אמנם כל השינויים לא היו עמוקים, גם אלו שלטובה וגם אלו שלרעה. יאשיהו תיקן הכל מבחינה רשמית, חיצונית. בפנים היה המצב לא משופר, כשם שרואים זאת מנבואת ירמיה, שהיה הנביא העיקרי באותה תקופה.

תלמיד: למה אמרה חולדה שתשובת ישראל לא תועיל, הלא תמיד אפשר לחזור בתשובה?
מחנך: כבר הסברתי כי המצב היה הרוס עוד מימי גלות עשרת השבטים. הוא הוטב הרבה במשך הזמן, אבל לא היתה כל אפשרות של תשובה שלימה. היה הכרחי להרוס את הכל ולבנות מחדש.

אמנם אמת היא שלכל תשובה שלימה יש קצת תועלת. זה מציל קצת. כך היה עם תשובה זו. היא גם השפיעה מאד על העתיד. יאשיהו הצעיר הפך להיות מורה גדול לדורות, כיצד מחזירים אנשים לתורה.

פרק כג

הנושא: אסיפת התשובה של יאשיהו.

מחנך: עד עתה למדנו בספר מלכים על כמה נסיונות להחזיר את העם בתשובה. סכמו כמה נסיונות כאלה היו?

תלמיד אחד: אליהו הנביא ניסה להחזיר בתשובה על ידי בצורת ורעב.

תלמיד שני: יהושפט ניסה להחזיר בתשובה על ידי ידידות וקשרי חיתון.

תלמיד שלישי: אלישע ניסה להחזיר בתשובה על ידי ניסים ונפלאות.

תלמיד רביעי: יהוא עקר את עבודת הבעל בכח הזרוע ושפיכות דמים.

מחנך: לכל האמצעים האלה היתה השפעה קטנה או גדולה. אבל באף אחד מהם לא השתמשו לפני כן, ואף לא אחרי כן. יאשיהו משתמש באמצעים שגם אנו משתמשים בהם. ראו מה הוא עושה?

תלמיד: הוא אוסף את כל האנשים לבית המקדש וכורת אתם ברית שיעבדו את ה'.

מחנך: נכון. גם ברית היתה שם, אבל לא היתה העיקר. העיקר היה לימוד התורה ברבים. המלך עצמו קרא, היינו למד לפני העם את התורה, והשביע אותם לקיים את הכתוב בה.

תלמיד: זה כמו שאנו קוראים בתורה בשבתות ובימי שני וחמישי, אבל זה לא לימוד.

מחנך: גם הקריאה בתורה היא לשם לימוד. כל אדם נבון מכין את עצמו לקריאה בתורה וחוזר על פרשת השבוע בצורות שונות. כאשר יאשיהו השביע את העם לקיים את דברי